

Nefndasvið Alþingis
Velferðarnefnd
Austurstræti 8-10
150 Reykjavík

Reykjavík 25. maí 2021

Meðfylgjandi er umsögn Barnaheilla - Save the Children á Íslandi um tillögu til þingsályktunar um Barnvænt Ísland – framkvæmd barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna. Þingskjal 1308 – 762. mál á 151. löggjafarþingi.

Virðingarfyllst,
f.h. Barnaheilla - Save the Children á Íslandi

Erna Reynisdóttir,
framkvæmdastjóri

Umsögn Barnaheilla - Save the Children á Íslandi um tillögu til þingsályktunar um Barnvænt Ísland – framkvæmd barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna.

Barnaheill – Save the Children á Íslandi þakka fyrir tækifærið til að gera umsögn við ofangreint mál. Samtökin hafa tekið þátt í samráði um mótun stefnunnar frá upphafi og lýsa yfir ánægju sinni með það og fagna því stóra skrefi sem tekið er með því að mótuð sé stefna í framkvæmd Barnasáttmálans á Íslandi.

Barnaheill fagna því að tekið hefur verið tillit til ábendinga samtakanna um mikilvægi þess að fræða foreldra um réttindi barna að nokkru leyti með því að gert er ráð fyrir að unnið verði fræðsluefni um innleiðingu og beitingu barnasáttmálans fyrir börn, *forsjáraðila*, fagstéttir o.fl. Samtökin vilja hvetja stjórnvöld til að leggja ríka áherslu á fræðslu til foreldra um réttindi barna og skapi aðstæður til að foreldrar geti sótt sér fræðslu um uppeldisfærni á meðgöngu og fyrstu árum í lífi barns. Styðja ber við að fræðsluefni verði unnið um jákvæðar uppeldisaðferðir og um að skapa bestu mögulegu aðstæður í lífi barna inni á heimilum og í þeirra daglega lífi. Með því að fræða foreldra og auðvelda þeim aðgengi að foreldrafærni- og fræðslu má leiða líkum að því að fleiri börn njóti bestu lífsskilyrða sem hægt er að skapa. Á Íslandi er góðar aðstæður til að gera foreldrum kleift að veita börnum sínum lífsskilyrði sem stuðla að því að þau nái að blómstra og nýta hæfileika sína á besta mögulega hátt. Foreldrar eru þeir sem mest áhrif hafa á hvernig börnum reiðir af í lífinu og eru því þeir aðilar sem mestu máli skiptir að fái góða fræðslu um hvernig þeir geti framfylgt Barnasáttmálanum í lífi sinna barna á besta mögulega hátt.

Að þessu sögðu, ítreka Barnaheill ánægju sína með þá stefnu og aðgerðaáætlun sem nú hefur verið lögð fyrir þing og hvetja eindregið til þess að hún verði samþykkt. Barnaheill lýsa yfir vilja sínum til að styðja við það að allar aðgerðirnar nái fram að ganga og áskilja sér rétt til að fylgjast grannt með framkvæmdinni og munu veita stjórnvöldum aðhald við útfærslu hennar.

Barnaheill hafa Barnasáttmálann að leiðarljósi í öllum sínum verkefnum og telja afar mikilvægt að allir samfélagsþegnar fái fræðslu um mannréttindi barna og um mikilvægi þess að temja sér barnréttindamiðaða hugsun og nálgun í samskiptum við börn.

(Hér á eftir fylgja fyrri umsagnir Barnaheilla um stefnuna um Barnvænt Ísland á fyrri stigum, því samtökin telja brýnt að sjónarmið sem fram í þeim koma séu aðgengileg við umfjöllun þings um hana).

Félagsmálaráðuneytið
B.t. Hjördísar Evu Þórðardóttur

Reykjavík 9. desember 2020

Meðfylgjandi er umsögn Barnaheilla - Save the Children á Íslandi um drög að stefnunni Barnvænt Ísland – um innleiðingu Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna.

Virðingarfyllst,
f.h. Barnaheilla - Save the Children á Íslandi

Erna Reynisdóttir,
framkvæmdastjóri

Barnaheill - Save the Children á Íslandi - Fákafeni 9, 108 Reykjavík
s. 553 5900 - barnaheill@barnaheill.is - www.barnaheill.is

Efnisyfirlit

UMSÖGN BARNHEILLA – SAVE THE CHILDREN Á ÍSLANDI UM DRÖG AÐ STEFNUNNI BARNVÆNT ÍSLAND – UM INNLEIÐINGU BARNASÁTTMÁLA SAMEINUÐU ÞJÓÐANNA	6
UM EINSTAKA ÞÆTTI STEFNUNNAR:.....	6
ÞÁTTAKA BARNA	7
FRÆÐSLA UM ÞÁTTTÖKU OG RÉTTINDI BARNA	7
BARNVÆN STJÓRNSÝSLA	7
HAGSMUNAMAT ÚT FRÁ RÉTTINDUM BARNA.....	8
HEILDSTÆÐ STEFNA Í MÁLEFNUM BARNA	8
LAGABREYTINGAR OG ALÞJÓÐLEGAR SKULDBINDINGAR UM RÉTTINDI BARNA.....	8
SAMRÆMD INNLEIÐING Á RÉTTINDUM BARNA.....	9
MARKVISS ÖFLUN GAGNA UM FARSÆLD OG RÉTTINDI BARNA Á ÍSLANDI.....	9
GREINING ÚTGJALDA HINS OPINBERA TIL AÐ TRYGGJA RÉTTINDI BARNA OG FARSÆLD .	9
ÁHERSLA Á RÉTTINDI BARNA Í ALÞJÓÐLEGU SAMSTARFI	9
EFTIRFYLGNI OG ENDURMAT	10
VIÐAUKI.....	11
Umsögn Barnaheilla - Save the Children á Íslandi um drög að stefnu um barnvænt Ísland	11

Umsögn Barnaheilla – Save the Children á Íslandi um drög að stefnunni Barnvænt Ísland – um innleiðingu Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna

Barnaheill – Save the Children á Íslandi hafa fengið til umsagnar ofangreind drög að stefnu um innleiðingu Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna á Íslandi og þakka fyrir það.

Barnaheill fagna heilshugar því mikilvæga framtaki sem hér er ráðist í, að setja heildstæða stefnu um innleiðingu á Barnasáttmála Sameinuðu þjóðanna á Íslandi.

Drögin eins og þau líta út taka til ákveðins sviðs samfélagsins, hins opinbera og öllu sem því tilheyrir, stofnana og starfsfólks ríkis og sveitarfélaga á öllum stjórnsýslustigum, Alþingis og dómstóla. Það er að mati Barnaheilla mjög gott svo langt sem það nær. Barnaheill hvetja til þess að horft verði enn lengra í næstu skrefum og að sett verði stefna um fræðslu um mannréttindi barna sem nær til foreldrasamfélagsins sem og atvinnulífsins. Í viðauka við umsögn þessa fylgir umsögn Barnaheilla sem gerð var við drög stefnunnar sem birt voru í samráðsgátt stjórnvalda í sumar síðastliðið, en þar eru þær áherslur nefndar sérstaklega. Því þó að skyldur ríkisins samkvæmt Barnasáttmálanum séu strangt tiltekið bundnar við stofnanir þess, þá er fræðsla til foreldra um hlutverk sitt einn mikilvægasti þátturinn í því að raungera mannréttindi barna í þeirra daglega lífi. Jafnframt er liður í innleiðingu Barnasáttmálans að setja lög og hafa stefnur og viðmið sem tryggja framfylgd mannréttinda barna á öllum sviðum samfélagsins.

Um einstaka þætti stefnunnar:

Barnaheill fagna öllum þáttum stefnunnar og aðgerðum þeim sem nefndar eru til útfærslu hennar. Í raun telja samtökin öll atriði stefnunnar vera eðlileg og nauðsynleg til að innleiða Barnasáttmálann heildstætt og samræmast síðustu lokaathugasemdum og ábendingum Barnaréttarnefndar Sameinuðu þjóðanna til íslenska ríkisins frá því 3. og 4. skýrslu Íslands var skilað til nefndarinnar.

Hvað varðar framsetningu stefnunnar vilja Barnaheill leggja til að einhver efnisleg umfjöllun um viðeigandi ákvæði Barnasáttmálans verði höfð með í köflum einstakra þátta hennar, en hún er af mjög skornum skammti eins og drögin líta nú út. Er þá mikilvægast að fjalla um grundvallarréttindi Barnasáttmálans, réttinn til lífs og þroska, réttinn til að vera ekki mismunað, réttinn til að ákvarðanir séu teknar með það sem barni er fyrir bestu að leiðarljósi og réttur barna til að tjá sig og til þátttöku.

Þáttaka barna

Í umfjöllun um þátttöku barna er lagt til að stofnaður verði sérstakur þáttökuvettvangur barna og barnvæn samráðsgátt stjórnvalda. Að mati Barnaheilla er hér tekið mjög gott skref og fagna því sérstaklega. Samtökin hvetja stjórnvöld til að tryggja ríkulegt fjármagn í þetta verkefni og samráð við börn og ungmenni, sem og við skólasamfélagið og hagsmunasamtök um málefni barna. Mikilvægt er að hugsa til framtíðar við hönnun vettvangsins sem og að huga vel að aðgengismálum fyrir börn með ólíkar þarfir.

Fræðsla um þátttöku og réttindi barna

Í umfjöllun þessa kafla er sett það markmið að tryggja þekkingu barna, almennings og opinberra starfsmanna/fagstétta á réttindum barna og skyldum stjórnvalda samkvæmt Barnasáttmálanum. Hér leggja Barnaheill til að vísun til foreldra og forsjárfólks verði bætt við upptalninguna.

Við þennan þátt stefnunnar bjóða Barnaheill fram þekkingu sína og aðstoð við fræðslu og gerð fræðsluefnis um Barnasáttmálann og mannréttindi barna. Sérstaklega benda samtökin á vefinn www.barnasattmali.is sem unnin var í samstarfi Barnaheilla, UNICEF, umboðsmanns barna og menntamálastofnunar. Einnig má nefna bækling og veggspjald sem inniheldur barnvæn texta Barnasáttmálans en hvort tveggja var gefið út fyrir á árinu.

Samtökin hafa áhuga á að taka með beinum hætti þátt í framkvæmd þessara verkefna og sérstaklega óska Barnaheill eftir að vera nefnd sem framkvæmdaaðili Dags mannréttinda barna, ásamt Stýrihópi Stjórnarráðsins í málefnum barna, en samtökunum hefur verið falið skipulag og framkvæmd þess dags frá því hann fyrst var haldinn.

Barnaheill hafa í hyggju að þróa frekara fræðsluefni um mannréttindi barna fyrir foreldra á komandi mánuðum og árum og eru reiðubúin að eiga ríkulegt samráð við Stýrihópinn um það verkefni.

Barnvæn stjórnýsla

Í þessum kafla koma fram mjög góð markmið og sjónarmið sem telja má framsýn og metnaðarfull. Ljóst er að hér er um ærið verkefni að ræða sem krefst vitundarvakningar og breyttra vinnuaðferða. Vitanlega styðja Barnaheill þær hugmyndir sem hér birtast og hvetja stjórnvöld til dáða. Samtökin vilja nefna í þessu sambandi að víða er mikilvægt að skýra ýmis réttindi betur, þannig að þau verði skilgreind sem réttur barnanna sjálfra, en ekki aðeins réttur foreldra vegna framfærslu eða umönnunar barna sinna. Hér má nefna sem dæmi réttur barns til meðlags, réttur barns til umgengni við foreldra sína, réttur barna til hjálpartækja, svo sem ef barn býr á tveimur heimilum, réttur barna til umönnunar foreldra sinna á fyrstu mánuðum í lífi sínu, réttur barns til að

umönnunaraðilar þeirra fá fræðslu um mannréttindi þess ásamt fleiri réttindum. Ljóst er að ef réttur barns til þjónustu verður skýrður með þessum hætti má ætla að viðhorf til barna breytist sem og þjónusta við þau og framkoma.

Hagsmunamat út frá réttindum barna

Hér er fjallað um eitt brýnasta verkefni stjórnáslunnar og hins opinbera um þessar mundir að mati Barnaheilla. Við allar ákvarðanir sem varða börn ber að meta áhrif ákvarðana á líf barna, svo hægt sé að nýta matið til að taka ákvörðun á þeim grundvelli að það sem barni er fyrir bestu hafi verið valið. Barnaheill styðja heilshugar við að slíkt hagsmunamat verði innleitt hjá hinu opinbera og veita gjarnan liðsinni sitt við útfærslu verklagsreglna um slíkt mat.

Heildstæð stefna í málefnum barna

Barnaheill styðja við að gerð verði heildstæð stefna í málefnum barna fyrir samfélagið. Samtökin hvetja til þess að, auk þeirra hópa sem nefndir eru í umfjöllun um þennan þátt, verði haft samráð við atvinnulífið og foreldrasamtök. Stefna í málefnum barna þarf að ná til allra kima samfélagsins, þannig að það markmið sé rækilega kynnt að Ísland sé ríki sem einsetji sér að virða Barnasáttmálann og framfylgja mannréttindum allra barna án mismununar. Það krefst þátttöku allra samfélagsþegna svo tryggja megi að mannréttindi allra barna séu virt. Slíkt er vitanlega langtímaverkefni en hreint ekki óraunhæft í litlu samfélagi eins og á Íslandi býr.

Lagabreytingar og alþjóðlegar skuldbindingar um réttindi barna

Í þessum kafla eru góðar og mikilvægar tillögur sem Barnaheill styðja við. Sérstaklega telja samtökin mikilvægt að þriðja valfrjálsa bókun Barnasáttmálans verði fullgilt sem allra fyrst þannig að börnum veitist sá réttur að leita með mál sín til Barnaréttarnefndar Sameinuðu þjóðanna.

Barnaheill taka undir það að mikilvægt er að íslensk lög verði almennt rýnd í þeim tilgangi að skoða hvort þau samræmist Barnasáttmálanum og að þeim verði breytt ef á það skortir. Samtökin benda t.a.m. á í þessu tilliti að réttur barna til að tjá sig, sbr. 12. gr. Barnasáttmálans er víða ónákvæm og ekki í fullu samræmi við orðalag 12. greinar. Sem dæmi má nefna 33. gr. a Barnalaga um sáttameðferð, en þar segir í 3. málslíð 3. mgr.: Veita skal barni, sem náð hefur nægilegum þroska, kost á að tjá sig við sáttameðferð nema telja megi að slíkt geti haft skaðleg áhrif á barnið eða sé þýðingarlaust fyrir úrslit málsins.

12. grein Barnasáttmálans hljóðar svo í upprunalegri útgáfu: States Parties shall assure to the child who is capable of forming his or her own views the right to express those views

freely in all matters affecting the child, the views of the child being given due weight in accordance with the age and maturity of the child.

Það má því halda því fram að hægt sé að túlka hið nefnda ákvæði Barnalaga þannig að einungis skuli veita barni kost á að tjá sig hafi það nægan þroska til og ef það hafi einhverja þýðingu fyrir úrslit máls. Slíkt orðalag er of matskennt að mati Barnaheilla og veitir of mikið svigrúm til að meta hvort það sé nauðsynlegt fyrir niðurstöðu máls að barn tjái sig um það. Að mati Barnaheilla ætti það að vera tryggt að barn sem myndað getur sér skoðanir (sbr. orðalag í frumtextanum) fái alltaf tækifæri til að sjá sig um mál hafi það þörf og vilja til þess eftir að hafa fengið leiðbeiningar um þann rétt sinn og nægar upplýsingar til að geta myndað sér skoðun. Síðan ber hinum fullorðnu að taka tillit til skoðunar barnsins þegar tekin er ákvörðun, í samræmi við aldur og þroska barnsins, þ.e. eftir því sem barn er eldra skuli sjónarmið þess vega þyngra um efni ákvörðunar, þó alltaf skuli metin þýðing skoðunar barns fyrir efni ákvörðunar óháð aldri barns.

Gera má ráð fyrir að víðar sé í lögum ákvæði sem endurskoða þarf til að gæta þess að raunveruleg merking og vilji Barnasáttmálans komi skýrt fram.

Samræmd innleiðing á réttindum barna

Barnaheill styðja þær tillögur sem hér koma fram og fagna því sérstaklega að lagt er til að öll sveitarfélög innleiði verkefni UNICEF, Barnvæn sveitarfélög. Það mun án efa verða öllum börnum til heilla.

Markviss öflun gagna um farsæld og réttindi barna á Íslandi

Barnaheill taka undir allar þær tillögur sem í þessum kafla eru nefndar. Mikilvægt er að undirstrika mikilvægi þess að upplýsingar og gögn sem safnað er um farsæld og réttindi barna séu aðgengilegar öllum og gagnsæjar, svo hægt sé að nýta þær til umbóta fyrir börn.

Greining útgjalda hins opinbera til að tryggja réttindi barna og farsæld

Barnaheill styðja heilshugar við þessa tillögu og hvetja til samstöðu um útfærslu hennar og framkvæmd.

Áhersla á réttindi barna í alþjóðlegu samstarfi

Texti fyrir þennan kafla hefur ekki verið birtur með drögunum. Barnaheill vilja koma því á framfæri að Ísland getur haft gífurleg áhrif á stöðu barna um allan heim, með því að vera

góð fyrirmynd og með því að framfylgja Barnasáttmálanum í verki. Skyldur ríkisins í alþjóðasamstarfi eru útlistaðar með ýmsum hætti í Barnasáttmálanum, svo sem til þátttöku í þróunarstarfi, í tengslum við menntun, aðstoð við börn á flóttu og fleira.

Eftirfylgni og endurmat

Barnaheill styðja við tillögurnar og hvetja til þess að horft verði til framtíðar við útfærslu eftirfylgni og endurmats, þannig að þróað verði verklag sem standist tímans tönn og verði að fullu fjármagnað hverju sinni.

Barnaheill – Save the Children á Íslandi hafa Barnasáttmálann að leiðarljósi í öllu sínu starfi og vinna að bættum hag allra barna. Sérstaka áherslu leggja samtökin á bann við mismunun sem og vernd barna gegn ofbeldi. Með samstöðu um stefnu þessa og útfærslu hennar og framkvæmd, má trúa því að virðing aukist til muna gagnvart mannréttindum barna, hér á landi sem annars staðar.

Viðauki

Umsögn Barnaheilla - Save the Children á Íslandi um drög að stefnu um barnvænt Ísland

Barnaheill – Save the Children á Íslandi þakka fyrir tækifærið til að senda inn athugasemdir við ofangreint mál.

Samtökin fagna því heilshugar að unnið sé að því að íslenska ríkið setji sér stefnu um að Ísland verði barnvænt land með barnvænt stjórnkerfi.

Tillögur þær sem fram koma í drögum að stefnu um barnvænt Ísland bera að mati samtakanna merki hugrekkis og framsýni og nýrrar nálgunar þegar kemur að málefnum barna og þátttöku þeirra í samfélaginu. Barnaheill binda vonir við að stefnudrögin séu til marks um ríkan vilja stjórnvalda til raunverulegra breytinga öllum börnum til heilla á Íslandi.

Samtökin álíta tillögurnar spennandi og raunhæfar ef tekst að sameina og sætta sjónarmið ef einhver skarast, en vitanlega þurfa þær dýpra samtal og mótun áður en þær verða afgreiddar frá Alþingi, væntanlega sem tillaga til þingsályktunar. Jafnframt verður að mati samtakanna að vinna aðgerðaáætlun í góðu samráði við stofnanir, sveitarfélög og félagasamtök sem vinna að hagsmunum barna. Barnaheill hvetja til samráðs og samtals við alla hagsmunaaðila, þar á meðal börn, áður en stefnan verður unnin frekar.

Barnaheill leggja til að bætt verði við drögin tillögum um stuðning og fræðslu til foreldra og forsjárfólks barna. Að mati samtakanna er afar mikilvægt að hlúa að grunnstoðum í lífi barna, tengslum foreldra og barna, umbúnaði og ákvarðanatöku á heimilum barna, barnvænum samskiptum og vernd gegn ofbeldi.

Að verða foreldri er stærsta og oftast besta en einnig erfiðasta hlutverk sem einstaklingar takast á hendur. Að mati Barnaheilla þarf að tryggja öllum tilvonandi foreldrum aðgang að foreldrafærnisáætlunum og fræðslu um Barnasáttmálann og réttindi barna. Jafnframt þarf að tryggja þeim ráðgjöf og stuðning við uppeldi barna sinna.

Samtökin vilja hvetja til þess að verkefni sem lúta að útgáfu fræðsluefnis um virðingarríkar uppeldisaðferðir fái góðan stuðning og meðbyr til útbreiðslu í samfélaginu því slíkar aðferðir eru líklegar til að vera í góðu samræmi við ákvæði Barnasáttmálans um vernd og þátttöku barna.

Mikilvægt er að hvetja einstaklinga sem hyggja á barneignir til að styrkja andlega heilsu sína og til að vinna úr áföllum barnæsku sinnar, takast á við óunnar neikvæðar tilfinningar, svo minni líkur séu á að uppeldisaðferðir þeirra litist af gömlum og óviðeigandi gildum fyrri tíma. Hvetja skal til jákvæðra uppeldisaðferða sem hafa í heiðri virðingu gagnvart barninu frá fyrstu stundu, sem einstaklings með sjálfstæð réttindi og þarfir sem mikilvægt er að hlusta á og leitast við að uppfylla á besta mögulega hátt. Mikilvægt er að mati samtakanna að leggja af aðferðir sem byggjast á skömm, ótta og skortshugsun og hvetja til aðferða sem styrkja sjálfsmynd barna, hvetja þau til dáða og efla þeim trú.

Mikilvægt er að mati Barnaheilla að foreldrar fái stuðning til að vera góðar fyrirmyndir í lífi barna sinna og aðstoð við að styrkja eigin sjálfsmynd og andlega heilsu, ekki síður en líkamlega. Svo tillögur stefnudraganna nái fram að ganga og gagnist öllum börnum án mismununar, þarf að skapa jarðveg á heimilum barna fyrir þátttöku þeirra í ákvörðunum um þeirra eigin líf. Til þess þarf fræðslu og hvatningu til foreldra að tileinka sér nýja hugsun og uppeldisaðferðir, þar sem þess þarf með. Aðgengi að sálfræðiaðstoð og markþjálfun er mikilvægt svo foreldrar geti unnið markvisst að því að styrkja og byggja upp jákvæðar uppeldisaðferðir. Að mati Barnaheilla er þörf á að fræða foreldra um rétt barna til þátttöku um allar ákvarðanir sem þau varða, líka og ekki síst á heimilum sínum.

Samtökin taka gjarnan þátt í þróun fræðsluefnis fyrir foreldra og aðstandendur barna um mannréttindi barna og jákvæða innleiðingu Barnasáttmálans inn á heimili barna.

Barnaheill leggja ennfremur til að í stefnuna verði bætt áformum um að vinna að því að fá atvinnulífið til þátttöku um stefnumótun í málefnum barna. Að mati Barnaheilla er atvinnulífið stór áhrifavaldur í lífi barna og ábyrgðaraðili í verkefninu við að byggja upp barnvænt samfélag. Atvinnulífið þarf að byggja upp sveigjanleika fyrir foreldra til að geta tekið þátt í lífi barna sinna eins og þörf er á, tryggja þarf foreldrum laun sem duga til að búa börnum og fjölskyldum þeirra góð lífsskilyrði, þar með talið að tryggja börnum öruggt og heilnæmt umhverfi og húsnæði. Hvetja þarf fyrirtæki og vinnustaði til að innleiða stefnu um samfélagslega ábyrgð sem gerir ráð fyrir að ákvarðanir séu teknar á grunni mats á áhrifum á líf barna og með það sem börnum er fyrir bestu að leiðarljósi.

Barnaheill fagna og taka eindregið þátt í frekara samtali um mótun stefnu um barnvænt Ísland.

Barnaheill vinna að bættum mannréttindum barna og hafa Barnasáttmálann að leiðarljósi í öllu sínu starfi.